

Integrale aanpak voor cariëspreventie bij peuters:

Lessen uit het Gezonde Peutermonden Programma

Introductie

Cariës bij jonge kinderen is een prominent gezondheidsprobleem in Nederland. Volgens de laatste cijfers is er bij een kwart van de vijfjarigen al sprake van cariës en dit komt vaker voor bij kinderen van ouders met een lagere sociaal economische positie en kinderen met een migratie achtergrond. Deze situatie heeft niet alleen een directe impact op het welzijn van hele jonge kinderen en hun ouders, maar dient ook als een indicator voor mondgezondheidsproblemen die zich in de toekomst kunnen voordoen. In het kader van mijn promotieonderzoek heb ik mijzelf mogen verdiepen in dit probleem en hebben we het Gezonde Peutermonden programma geïntroduceerd. Met dit programma streven we ernaar de trend van cariës bij peuters te keren, door een geïntegreerde preventieve aanpak te hanteren die is gericht op het aanleren van gezond mondgedrag voordat ongezond gedrag al een gewoonte is geworden.

Achtergrond

Veel traditionele preventieprogramma's in de mondzorg richten zich op schoolgaande kinderen. Echter, de basis voor gezond (mondzorg)gedrag en gebit wordt al in de eerste levensjaren gelegd. Met 'Gezonde Peutermonden', wilden we inspelen op deze belangrijke periode door een interventie speciaal voor deze doelgroep te ontwikkelen en ondersteuning te bieden aan ouders en verzorgers zodra de eerste melktanden doorbreken, rond de leeftijd van 6-11 maanden. Ondanks dat mondzorg voor kinderen tot 18 jaar in Nederland gedekt wordt door de basis zorgverzekering, gaat helaas nog steeds een groot deel van de kinderen niet, of te laat, naar een mondzorgpraktijk. Dit maakt het voor mond-

zorgprofessionals uitdagend om hele jonge kinderen op tijd te bereiken met preventieve mondzorg. Daarnaast belemmerde een gebrek aan goed onderbouwde en uitgevoerde Nederlandse preventieprogramma's voor gezond mondgedrag de effectieve mondzorg voor de kinderen die wel tijdig naar een mondzorgpraktijk gingen.

Om hier verandering in te brengen hebben we vooral gekeken naar andere programma's en hoe zij hele jonge kinderen en hun ouders weten te bereiken. Hierbij hebben we een voorbeeld genomen aan het Schotse Childsmile programma, waarbij met succes deze doelgroep via consultatiebureaus en huisbezoeken bereikt wordt met een inmiddels landelijk uitgerold preventief mondzorgprogramma. Ook in Nederland wordt op consultatiebureaus meer dan 95% van de kinderen vanaf hun geboorte tot vier jaar oud regelmatig gezien. Deze bezoeken zijn gericht op het monitoren van groei en ontwikkeling, het vroegtijdig detecteren van gezondheids- en sociale problemen, en het verstrekken van gezondheidsadviezen, inclusief advies over mondgezondheid. Daarom biedt het consultatiebureau een unieke kans om kinderen tijdig van preventieve mondzorg te voorzien. Echter, zoals ook uit één van mijn onderzoeken blijkt, krijgt mondgezondheid vaak geen prioriteit op het consultatiebureau, voornamelijk door tijdsdruk en de focus op andere gezondheidsonderwerpen.

Gezonde Peutermonden

Om cariës te voorkomen, vormen dagelijks tandenpoetsen met fluoride tandpasta, het beperken van suikerrijke momenten, en het tijdig en regelmatig bezoeken van een mondzorgprofessional de basis. Hoewel dit eenvoudig klinkt, zijn jonge kinderen volledig afhankelijk van hun ouders voor het toepassen van deze preventieve maatregelen. Ook tijdens mijn onderzoek heb ik ervaren dat veel ouders niet over de noodzakelijke kennis of mogelijkheden beschikken, waardoor cariëspreventie, vooral bij peuters, soms echt een uitdaging vormt. Bij de allerjongsten heerst vaak de misvatting dat poetsen nog niet nodig is, of sommige ouders vinden het simpelweg zielig wanneer een kind aangeeft niet ge-poetst te willen worden. In één van mijn onderzoeken vond ik bovendien dat ouders van hele jonge kinderen ook minder bereid waren om tijd te investeren in het tandenpoetsen en het regelmatig bezoeken van een mondzorgpraktijk dan ouders met oudere kinderen. Het is dus ook noodzakelijk dat we als mondzorgprofessionals al heel vroeg meer bewust-

wording creëren over het belang van primaire mondzorgpreventie en gezond mondgedrag en dat dit echt vanaf de eerste melktanden of soms zelfs al eerder begint.

Het integreren van 'Gezonde Peutermonden' met reguliere bezoeken aan het consultatiebureau verlaagt de drempel voor ouders aanzienlijk. Juist omdat ze deze noodzaak meestal niet inzien en het ze op deze manier dus geen extra bezoek aan de mondzorgpraktijk kost. Doordat kinderen daar vanaf de geboorte gezien worden, biedt het de mogelijkheid om gezond mondzorg gedrag te introduceren op het juiste moment in de ontwikkeling van het kind en vóór dat ongezond gedrag al een gewoonte geworden is die afgeleerd moet worden. We weten vanuit de literatuur dat traditionele preventiemethoden, gericht op het verhogen van bewustzijn en kennis, vaak tekortschieten. Daarom is het 'Gezonde Peutermonden' programma ontwikkeld, met als basis het 'Gewoon Gaaf' programma met motiverende gespreksvoering. Dit programma wordt versterkt door de toevoeging van het Health Action Process Approach gedragsmodel, dat niet alleen focust op kennisvergroting maar vooral op het plannen van gezond gedrag en het vooruitlopen op mogelijke barrières die dit gezonde gedrag in de weg kunnen staan. De kern van de interventie ligt dan ook bij persoonlijke begeleiding en voorlichting over mondverzorging, waarbij de focus ligt op haalbare stappen voor ouders om het cariërisico bij hun kind te minimaliseren.

Om dit goed te kunnen implementeren was het belang dat alle betrokken zorgverleners – van jeugdartsen en verpleegkundigen bij het consultatiebureau tot aan mondzorgprofessionals – eenduidige adviezen gaven aan ouders. Al tijdens de ontwikkeling van het programma merkte ik in interviews met mondzorgverleners en een pilot op het consultatiebureau dat zij het lastig vonden om het gesprek aan te gaan over gezond mondgedrag. Want als er maar één of twee tanden in de mond aanwezig zijn waar heb je het dan over? Dit terwijl er zoveel te bespreken valt als het gaat om het aanleren van gezond mondgedrag en voeding. Om die reden heb ik een 'Gebitsgroeiboekje' samengesteld dat gedetailleerde informatie, tips en specifieke aandachtspunten biedt voor elk bezoek aan het consultatiebureau. Dit boekje was voor ouders tevens een tool om de ontwikkeling van het melkgebit bij te houden en feedback te ontvangen over de mondgezondheid van hun kind, vergelijkbaar met de functie van de Groeigids.

Onderzoeksoepzet en Implementatie

Het programma werd uitgevoerd in samenwerking met lokale instanties voor jeugdgezondheidszorg, consultatiebureaus en lokale mondzorgverleners die in de rol van 'mondzorgcoach' één of meerdere dagdelen naar één van de negen deelnemende consultatiebureaus gingen. Door middel van een pragmatisch gerandomiseerde en gecontroleerde studieopzet werd de effectiviteit van het Gezonde Peutermonden programma geëvalueerd. In totaal hebben we ruim 400 kinderen gedurende vier jaar gevolgd, vanaf het moment dat de eerste melktand doorbrak tot de leeftijd van vier jaar. Hierbij kreeg de helft van de kinderen begeleiding van een mondzorgcoach als aanvulling op de reguliere consultatiebureaubezoeken en de andere helft niet. Wie dit waren werd op basis van loting bepaald. Met behulp van vragenlijsten en mondonderzoeken werden de ouders en de kinderen gedurende vier jaar lang gevolgd en kon het programma geëvalueerd worden.

Bevindingen

Ouders en hun kinderen in de mondzorgcoachgroep hadden gemiddeld vijf tot zes consulten met hun coach, vanaf de leeftijd van zes maanden tot ze vier jaar oud waren. Bij het bereiken van de vierjarige leeftijd hadden deze kinderen 25-30% minder kans op het ontwikkelen van cariës dan kinderen in de groep die het reguliere programma op het consultatiebureau volgden. Voor de kinderen die ondanks cariës ontwikkelden, was het aantal aangetaste, ontbrekende of gevulde tandoppervlakken, gemeten met de dmfs-index, beduidend lager. Kinderen uit de mondzorgcoachgroep werden daarnaast ook vaker gepoetst met fluoridetandpasta en hun ouders voelden zich ook zelfverzekerder en beter voorbereid om de uitdagingen van het tandenpoetsen aan te gaan, in vergelijking met ouders in de controlegroep.

Ondanks de uitdagingen en beperkingen veroorzaakt door de COVID-19 pandemie, slaagden we erin om meer dan 80% van de deelnemende ouders en kinderen gedurende de vierjarige studieperiode te behouden. Dit onderstreept ook het draagvlak en de acceptatie van Gezonde Peutermonden door ouders. Deze resultaten laten zien dat vroege interventies aanzienlijk kunnen bijdragen aan de preventie van cariës bij jonge kinderen. ❤️

Over

Peggy werkt als docent en onderzoeker aan de Hogeschool Utrecht. Op 17 januari jongstleden verdedigde zij met succes haar proefschrift, getiteld "Bridging oral health and youth health care: a novel approach to early oral health prevention in Dutch well-baby clinics", aan de Universiteit van Amsterdam. Geïnteresseerden kunnen haar proefschrift online raadplegen via:

<https://dare.uva.nl/search?field1=keyword;value1=spreuvel;docsPerPage=1;startDoc=1>.

